

ОЛІЙНИК

Тетяна Миколаївна,

кандидат сільськогосподарських наук,
старший науковий співробітник.,
доцент, заступник директора з
наукової роботи Інституту
картоплярства НААН
oliyniktm@gmail.com
(сmt Немішаєве, Бородянський р-н,
Київська обл.)

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СЕЛЕКЦІЇ КАРТОПЛІ НА ПОЛІСЬКІЙ ДОСЛІДНІЙ СТАНЦІЇ ІМЕНІ О.М. ЗАСУХІНА (1914–2018)

У статті наводиться історико-науковий аналіз розвитку селекції картоплі на Поліській дослідній станції імені О.М. Засухіна. На базі широкого кола різноманітних джерел, періодики, статистичних матеріалів, наукової літератури проаналізовано становлення науково-дослідної роботи та наведено розвиток селекції картоплі у зазначені періоди (1914–2018). Визначено, що багаторічний досвід роботи з селекції картоплі, наявність цінного вихідного матеріалу, вказують на нові можливості створення сортів картоплі, які відповідають зростаючим вимогам виробництва. Враховуючи значну небезпеку для картоплярства республіки від поширення та шкодочинності картопляної нематоди (*G. rostochiensis*), селекціонерами дослідної станції на основі зарубіжних сортів (Гідра, Гімте, Омега і Ренема) було створено сорти картоплі стійкі до нематоди, які були районовані в Україні у різні роки: Віхола (1987 р.), Березиня (1992 р.), Доброчин (1995 р.), Поліська-96 і Поран (2001 р.). За останні роки на дослідній станції створена нова група стійких до нематоди сортів картоплі, які занесено до Реєстру сортів рослин України: Звіздаць, Партнер, Предслава і Тетерів. Крім високої урожайності ці сорти поєднують високі смакові якості, екологічну пластичність та придатність до механізованого вирощування. Для нових сортів картоплі вченими розроблено елементи сортової агротехніки, а саме: вивчено реакцію на різні норми мінерального живлення, різання бульб, прогрівання і пророщування посадкового матеріалу, визначено їх стеблоутворювальну здатність. Встановлено, що за весь період роботи селекціонерами Поліської дослідної станції імені О.М. Засухіна створено 69 сортів картоплі різного господарського призначення. З них 51 сорт занесений у національні реєстри сортів рослин України, Росії, республік Середньої Азії та Закавказзя. Вісім сортів (Авангард, Альянс, Базалія, Барська біла, Володарка, Олександрит, Опілля, Сонцедар) на

сьогодні проходять Державне сортовипробування. З'ясовано, що науковці і фахівці станції створювали нові високоврожайні та стійкі до хвороб сорти картоплі, розробляли і впроваджували продуктивні й ефективні технологічні процеси виробництва елітного насіння та екологічно безпечні і ресурсозберігаючі технології вирощування картоплі.

Ключові слова: картопля, селекція, гібридизація, сорт, Поліська дослідна станція імені О.М. Засухіна, вчені, Державне сортовипробування.

THE HISTORY OF DEVELOPMENT OF POTATO SELECTION IN THE POLISH RESEARCH STATION NAMED AFTER A.N. ZASUKHIN (1914–2018)

*The article presents the historical-scientific analysis of the development of potato selection at the Polissya Research Station named after A.N. Zasukhin. On the basis of a wide range of different sources, periodicals, statistical materials, scientific literature, the formation of research work was analyzed and analyzed, and data on the selection of potatoes during the mentioned periods were presented (1914–2018). It has been determined that many years of experience in the production of potatoes, the availability of valuable raw materials, point to new opportunities for the production of potato varieties that meet the growing production requirements. Taking into account the considerable danger to potato republics of the distribution and harmfulness of potato nematodes (*G. rostochiensis*), breeders of the experimental station on the basis of foreign varieties (Hydra, Gitte, Omega and Renema) were created potato varieties resistant to nematodes, which were zoned in Ukraine in different years: Vihola (1987), Bereginya (1992), Dobrochyn (1995), Polissya-96 and Pooran (2001). In recent years, a new group of potato resistant nematodes has been created at the experimental station, which is listed in the Register of Plant Varieties of Ukraine: Zvizdal, Partner, Predslava and Teterev. In addition to high yields, these varieties combine high taste, ecological plasticity and fitness for mechanized cultivation. It has been established that 69 varieties of potatoes of various economic purposes were created by breeders of the Polissya Research Station named after A.N. Zasukhin, of which 51 were entered in the national registers of plant varieties of Ukraine, Russia, the republics of Central Asia and Transcaucasia. Eight varieties (Avant-Garde, Alliance, Basalia, Barskaya Belaya, Volodarka, Alexandrite, Opilia, Sonadar) are currently undergoing state variety tests. For new varieties of potatoes, scientists have developed elements of varietal agrotechnics, namely: the reaction to various norms of mineral nutrition, cutting of tubers, heating and sprouting of planting material has been studied, their stalk forming ability is determined. It is found out that now scientists and specialists of the station are working on the creation of new high-yielding and stable potato varieties, develop and implement productive and efficient technological processes of production of elite seeds and environmentally friendly and resource-saving technologies of potato production.*

Key words: potatoes, breeding, hybridization, varieties, Polissya research station named after A.N. Zasukhin, scientists, State variety testing.

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ СЕЛЕКЦИИ КАРТОФЕЛЯ НА ПОЛЕССКОЙ ОПЫТНОЙ СТАНЦИИ ИМЕНИ А.Н. ЗАСУХИНА (1914–2018)

*В статье приводится историко-научный анализ развития селекции картофеля на Полесской опытной станции имени А.Н. Засухина. На базе широкого круга различных источников, периодики, статистических материалов, научной литературы изучено и проанализировано становление научно-исследовательской работы и представлены данные о селекции картофеля в указанные периоды (1914–2018). Определено, что многолетний опыт работы по селекции картофеля, наличие ценного исходного материала, указывают на новые возможности создания сортов картофеля, которые соответствуют растущим требованиям производства. Учитывая значительную опасность для картофелеводства республики от распространения и вредоносности картофельной нематоды (*G. rostochiensis*), селекционерами исследовательской станции на основе зарубежных сортов (Гидра, Гитте, Омега и Ренема) созданы сорта картофеля устойчивые к нематоде, которые районированы в Украине в разные годы: Вихола (1987 г.), Березиня (1992 г.), Добрович (1995 г.), Полесская-96 и Поран (2001 г.). За последние годы на исследовательской станции создана новая группа устойчивых к нематоде сортов картофеля, которые занесены в Реестр сортов растений Украины: Звиздаль, Партнер, Предслава и Тетерев. Кроме высокой урожайности эти сорта сочетают высокие вкусовые качества, экологическую пластичность и пригодность к механизированному выращиванию. Для новых сортов картофеля учеными разработаны элементы сортовой агротехники, а именно: изучено реакцию на различные нормы минерального питания, резки клубней, прогревание и проращивание посадочного материала, определена их стеблеобразующая способность. Установлено, что за весь период работы селекционерами Полесской опытной станции имени А.Н. Засухина создано 69 сортов картофеля различного хозяйственного назначения, из них 51 занесены в национальные реестры сортов растений Украины, России, республик Средней Азии и Закавказья. Восемь сортов (Авангард, Альянс, Базаля, Барская белая, Володарка, Александрит, Ополье, Сонцедар) в настоящее время проходят Государственное сортоиспытание. Выяснено, что в данное время ученые и специалисты станции работают над созданием новых высокоурожайных и устойчивых к болезням сортов картофеля, разрабатывают и внедряют эффективные технологические процессы производства элитных семян, экологически безопасные и ресурсосберегающие технологии картофелеводства.*

Ключевые слова: *картофель, селекция, гибридизация, сорт, Полесская опытная станция имени А.Н. Засухина, ученые, Государственное сортоиспытание.*

На початку XIX століття на території України вирощували виключно зарубіжні сорти картоплі за відсутності власного насіння та використовуючи зарубіжну агротехніку. З часом виникла потреба мати свою агротехніку вирощування картоплі у різних ґрунтово-кліматичних зонах, навчитись розмножувати зарубіжні сорти та створювати кращі вітчизняні, вирощувати здорове насіння, захищати картоплю від хвороб та шкідників, забезпечувати належні умови для зберігання бульб. Почали вирішувати ці проблеми в окремих дослідних станціях і полях, селянських спілках тощо. В зоні Полісся в 1914 р. у с. Федорівці Вишевицької волості почала діяти сільськогосподарська дослідна станція, першим керівником якої і став О.М. Засухін [1, 2].

Окремі аспекти розвитку селекції картоплі на Поліській дослідній станції імені О.М. Засухіна вже знайшли відображення в роботах дослідників вітчизняної аграрної науки [4, 7, 13, 14]. Однак, до цього часу комплексної оцінки та узагальнення наукових пошуків та досягнень у напрямі селекційно-генетичних програм здійснено ще не було.

Як свідчать історичні джерела, колишній Радомишльський повіт, що охоплював сучасні райони Поліської зони Житомирщини і Київщини у сільськогосподарському відношенні вважався малопродуктивним. Особливо це стосувалося центральних і північних волостей (Вишевицька, Малинська, Потіївська, Стремигородська, Чоповицька), де переважали піскуваті і супіскуваті ґрунти. За даними 1913 р. ці землі оцінювалися у 8,6–8,9 млн руб. Для порівняння у Брусилівській, Кичкирівській, Коростишівській волостях вартість землі становила більше 16 млн руб. Ґрунти здебільшого піщані та глинисто-піщані. Легкий механічний склад, не насиченість вбирного комплексу основами і малі запаси гумусу зумовлювали надзвичайно низьку родючість цих ґрунтів. Тому врожаї тут були вкрай низькими, значні площі піщаних земель не використовувались взагалі [1].

На той час не було майже ніяких знань з піскового господарства Полісся, ніякої літератури: ні наукової, ні популярної. Саме з метою підвищення родючості поліських ґрунтів виник у наукових колах задум створити в регіоні

галузеви дослідну станцію. Ініціатором цієї справи був вчений-агроном О.М. Засухін. Ознайомившись з досвідом ведення дослідної справи на пісках Польської і Прибалтійської губерній, він переконав губернське і повітове начальство у необхідності створення такої станції на Поліссі [2].

Обмежений вибір сільськогосподарських культур для піщаних ґрунтів Полісся УРСР вже із середини 1920 р. привернули увагу наукових співробітників дослідної станції до вивчення сортів картоплі, тим більше, що урожайність картоплі у селянських господарствах стала катастрофічно знижуватись. Практично повсюди вирощувались сортосуміші картоплі [3].

Тому, вже у 1924 р. було закладено окремий розсадник, в якому досліджували біля 70 сортів картоплі, переважно іноземної селекції, а також невелику кількість місцевих сортосумішей. Враховуючи важливість цієї роботи, у 1926 р. для надання методичних консультацій з сортознавства з Кореневської дослідної станції м. Москва була запрошена науковий співробітник Т.В. Асєєва, що у майбутньому стала відомим вченим з генетики картоплі. Було встановлено, що більшість сортів картоплі вже в основному сортовипробуванні мали незначний відсоток домішок. За результатами досліджень упродовж 1924–1928 рр. вченими дослідної станції виділено низку урожайних сортів картоплі різного використання: столових, універсальних та заводських. Це, насамперед: ранні – Кур'єр, Рання Роза; середньостиглі – Княжна корона, Розовий із Мілета; середньопізні – Вольтман, Деодара, Клюгер і Парнасія. Одним з перших українських сортів картоплі став сорт Пиріжок, хоча за результатами чотирирічного випробовування він за урожайністю 4,2–5,1 т/га значно поступався сорту Княжна корона та іншим [4, с. 15].

Здійснені перші обстеження посівів картоплі у різних регіонах республіки відомим фітопатологом О.Д. Беловою вказали на значне ураження рослин картоплі вірусними хворобами [5]. Так, ураженість вірусами становила у Поліссі – 26%, Лісостепу – 31%, Степу – майже 100%. Найпоширенішими хворобами виявилась зморшкувата, смугаста та крапчаста мозаїки, скручування листя, верхівковий некроз, аукуба та кучерявці. Тому паралельно закладались

насінницькі розсадники, з яких якісний насінневий матеріал кращих сортів картоплі розсилався на сортодільниці та насінницькі господарства УСРР. Саме таке підґрунтя слугувало основою для започаткування на дослідній станції у 1929 р. досліджень селекції картоплі [6, с. 28]. Крім селекції картоплі в новоствореному відділі розпочалась робота з селекції озимого жита, а дещо пізніше – люпину, гречки і озимої пшениці.

Першим керівником відділу селекції дослідної станції упродовж 1929–1932 рр. був талановитий селекціонер І.М. Бодисько, який за короткий період своєї роботи, крім вирішення організаційних проблем, опублікував низку цінних праць з проблем селекції і насінництва картоплі, які в ті роки мали виняткове науково-теоретичне і практичне значення. У 1932 р. І.М. Бодиська запросили до м. Москви, а відділ селекції дослідної станції очолив А.Д. Беліков. Під його керівництвом у відділі дослідну роботу виконували наукові співробітники І.В. Карпович, Ф.М. Машерук [4, с. 16].

Для розширення роботи з селекції картоплі у 1930–1935 рр. значну частину гібридного матеріалу було отримано з Кореневської селекційної станції, Київської обласної і Носівської дослідної станцій. На основі цього матеріалу було створено сорти картоплі Роза Полісся і Поліська-36. [7, с. 57].

За досить короткий період цілеспрямованої і інтенсивної наукової роботи з селекції картоплі було створено сім перспективних сортів, які з 1937 р. проходили державне сортовипробування. У 1939 р. після дворічного випробування сорт Поліська-36 був районований в УРСР, а пізніше і в РСФСР. Це фактично був перший сорт картоплі української селекції, який у середині 1960-х років лише в громадському секторі УРСР вирощували на площі 70 тис. га.

Основним напрямом селекційної роботи дослідної станції у 1940 р. було створення столових, високоврожайних сортів картоплі, відносно стійких проти фітофторозу, кільцевої гнилі, іржавої плямистості бульб та хвороб виродження [8; 9; 10; 11]. Основний метод роботи була гібридизація у межах виду

S.tuberosum та вегетативна гібридизація, де селекційні розсадники для досліджень займали площу 4,6 га.

У довоєнні роки було зроблено повний запас гібридного матеріалу картоплі, що забезпечило після закінчення воєнних дій Другої світової війни створення низки нових сортів картоплі. У роки німецької окупації селекцію картоплі, як і інших культур, було призупинено. Упродовж 1941–1943 рр. майже весь селекційний матеріал був знеособлений і розмножувався лише в сумішках [4, с. 22].

За декілька місяців до звільнення території Малинщини, працівниками дослідної станції Г.Д. Білостоцьким, П.М. Євдокименко, О.К. Олефіренко, які ризикували своїм життям, було винесено з картоплесховища бульби декількох нових сортів картоплі. Це дало можливість вже у 1944 р. розпочати прискорене їх розмноження. В наступні роки, після додаткового дослідження та розмноження, їх було передано у Державне сортовипробування. Сорти картоплі Кріпиш і Роза Полісся районовані у 1950 р., Рання Поліська – у 1952 р., Островська – у 1955 р., Баранівська – у 1961 р. Упродовж 1947–1958 рр. лабораторію селекції картоплі Поліської дослідної станції ім. О.М. Засухіна очолював М.Ф. Островський. Під час німецько-фашистської окупації на територію УРСР було завезено рак картоплі. На цю проблему звернули особливу увагу селекціонери дослідної станції. Після ґрунтового оцінювання на стійкість проти раку картоплі нові сорти картоплі Островська і Рання Поліська виявились резистентними. Поруч з практичною селекцією М.Ф. Островський досліджував методичні проблеми різного напрямку: відбір і браковку сіянців 1-го року за морфологічними ознаками – дослідження комбінаційної здатності батьківських форм методом топ кроса, діалельних схрещувань тощо. Значного поширення у 1960-ті роки в УРСР набув сорт картоплі Островська (сіянець – 419), районований у 1955 р. у десятих областях, який вирощували на площі біля 85,0 тис. га. [12, с. 58].

З призначенням у 1962 р. на посаду завідувача лабораторії селекції Н.Х. Шевель значно зросли обсяги дослідження селекційного матеріалу,

насамперед, сіянців 1-го року в польовій культурі до 6,0–11,0 тис. штук [13]. Також було здійснено обмін гібридним насінням з Немішаєвською дослідною станцією під керівництвом селекціонера О.І. Терещенка. На основі зазначеного обміну у подальшому створили чотири сорти картоплі. Упродовж 1966–1968 рр. лабораторію селекції очолював М.С. Корнійчук (рис. 1) [14].

Зі створенням у 1968 р. Українського науково-дослідного інституту картопляного господарства Поліська дослідна станція імені О.М. Засухіна перейшла до його мережі. На посаду завідувача лабораторією селекції картоплі запросили відомого селекціонера, лауреата Державної (Сталінської) премії І.В. Карповича (рис. 1).

Рис. 1. Директор Поліської дослідної станції М.С. Корнійчук (зліва) та І.В. Карпович, 1969 р.

Під його керівництвом упродовж 1970–1972 рр. було передано в Державне сортовипробування чотири сорти картоплі: Житомирянкa, Покра, Полісянка і Поліська рожева. У 1978 р. сорти Полісянка і Поліська рожева були районовані в УРСР.

Вже на початку 1980-х років зазначені сорти вирощували в громадському секторі на площі біля 40,0 тис. га. Сорт картоплі Поліська рожева був поширений в Росії та Білорусії [7, с. 58]. Починаючи з 1976 р., згідно з науково-технічною програмою «Картоплярство» основним напрямом селекційної роботи з картоплею стало створення ранньостиглих сортів картоплі з

комплексом господарсько-цінних ознак та придатністю до механізованого збирання, дефіцит яких значно відчувався у країні. У цей час керівником лабораторії селекції призначили В.І. Сидорчука (рис. 2.) [7, с. 58].

Рис. 2. Селекціонер, кандидат сільськогосподарських наук В.І. Сидорчук (зліва); заступник директора з наукової роботи Інституту картоплярства М.В. Піка; завідувач лабораторії селекції Інституту Полісся, кандидат сільськогосподарських наук М.С. Литовченко, 1985 р.

Обсяги випробування гібридного матеріалу, в т. ч. сіяньців 1-го року в 1977 р. зросли до 30–40 тис. шт., як у польовій культурі, так і в горщечковій. Розширено роботу з оцінювання перспективних гібридів картоплі на стійкість до хвороб і шкідників на провокаційних фонах та за штучного зараження кільцевою гниллю, стебловою нематодою, паршею звичайною, іржавою плямистістю бульб, фітофторозом бульб, зморшкуватою мозаїкою і готикою [15]. Було залучено у схрещування новий вихідний матеріал, отриманий від Українського науково-дослідного інституту картопляного господарства, Всесоюзного науково-дослідного інституту картопляного господарства (м. Москва), Білоруського науково-дослідного інституту картоплярства і плодоовочівництва, Інституту досліджень картоплі (НДР) та Всесоюзного інституту рослинництва (м. Ленінград). Після багаторічного випробування у селекційних розсадниках, кращі 3–4 гібриди картоплі щорічно передавались у мережу конкурсно-екологічного сортовипробування Інституту картоплярства УААН. Випробування здійснювали 2–3 роки і при позитивних результатах та

наявності достатньої кількості насіннєвого матеріалу новий сорт картоплі передавали у Державне сортовипробування [16].

Починаючи з 1976 р. на основі вищезазначеної комплексної роботи було створено сорти картоплі різного господарського призначення, окремі з них вирощувались на значних площах, як в Україні так і за її межами. Зокрема, сорти Віхола, Гарт, Димок, Зов, Ікар, Каскад Полісся, Малинчанка, Пост-86, Радомишльська (1981–1990 рр.); Берегиня, Божедар, Доброчин, Косень-95, Малич, Посвіт, Радич, (1991–2000 рр.); Ведруска, Веста, Вимір, Дара, Дорогинь, Дубравка, Жеран, Завія, Звіздаль, Карлик-04, Малинська біла, Партнер, Поліська-96, Поліська ювілейна, Поран, Тетерів, Тирас, (2001–2010 рр.) [7, с. 60].

Особливого поширення, перш за все на Півдні України набули ранні сорти картоплі, створені на Поліській дослідній станції: Божедар, Веста, Вимір Каскад Полісся, Косень-95, Тирас. Зазначені сорти придатні для отримання двох урожаїв у рік [17, с. 88].

Враховуючи значну небезпеку для картоплярства республіки від поширення та шкодочинності картопляної нематоди (*G. rostochiensis*), починаючи із середини 1970–х років, селекціонерами дослідної станції на основі зарубіжних сортів (Гітте, Ренема, Омега і Гідра) було створено декілька сортів картоплі стійких до нематоди. Вони були районовані в Україні у різні роки: Віхола (1987 р.), Берегиня (1992 р.), Доброчин (1995 р.), Поліська-96 і Поран (2001 р.) та ін. [18].

Перший український стійкий до нематоди сорт картоплі Віхола (1987 р.) був створений на основі гібридного матеріалу, отриманого під час стажування В.І. Сидорчука в Інституті досліджень картоплі (НДР) і люб'язно наданого йому відомим німецьким селекціонером К.Х. Мюллером. Гібридне насіння було розподілено між селекційними установами, у т. ч. надане у лабораторію селекції картоплі Українського науково-дослідного інституту картопляного господарства, де і було створено цей сорт. Стійкі до нематоди сорти картоплі

успішно були використані перш за все на присадибних ділянках, в боротьбі з цистоутворювальною нематодою [7, с. 59.].

Починаючи з другої половини 1970-х років, закладено наукову співпрацю з вченими лабораторії селекції картоплі Білоруського інституту картоплярства і плодоовочівництва під керівництвом академіків АН БРСР П.І. Альсміка, І.І. Колядка. На основі гібридного насіння наданого селекціонером Л.В. Незаконовою було створено декілька сортів картоплі, зокрема, Партнер, Спокуса, Радинка і Легіонер. У 2009 р. сорт Партнер занесено до Реєстру сортів рослин України [19].

Для нових сортів картоплі вченими розроблено елементи сортової агротехніки, а саме: реакцію на різні норми мінерального живлення, різання бульб, прогрівання і пророщування посадкового матеріалу, визначено їх стеблоутворювальну здатність. Щорічно у мережу конкурсно-екологічного сортовипробування передається 3–4 перспективних гібриди картоплі. За останні роки на дослідній станції створена нова група стійких до нематоди сортів картоплі, які занесено до Реєстру сортів рослин України: Звіздаль, Партнер, Предслава і Тетерів. Крім високої урожайності ці сорти поєднують високі смакові якості, екологічну пластичність та придатність до механізованого вирощування [19].

За результатами досліджень, виконаних у лабораторії селекції картоплі, доведено важливість використання в практичній селекції міжвидових та міжсортних гібридів з високою стійкістю проти дитиленхозу, парші звичайної, кільцевої гнилі, фітофторозу бульб та іржавості бульб [16]. Це дозволило підвищувати результативність зазначених напрямів досліджень. Особливістю міжвидових гібридів картоплі стало поєднання високої стійкості проти хвороб з багатобульбовістю і підвищеним вмістом крохмалю. За проявом інших ознак кращі з них не поступалися міжсортним гібридам.

У виконанні досліджень з селекції картоплі на Поліській дослідній станції імені О.М. Засухіна в різні роки брали активну участь наукові співробітники: Т.В. Абдурагімова, Т.М. Андрієнко, В.А. Вишневський, А.С. Гоменюк,

О.П. Гончаренко, А.К. Демська, В.В. Кисельчук, О.А. Лисак, Л.І. Музика, Г.Т. Нечипоренко, С.І. Пилипенко, Н.В. Писаренко, В.М. Поперешнюк, С.В. Сидорчук, Л.В. Тимко, М.Г. Тимко та інші. З 2015 р. лабораторію селекції Поліського дослідного відділення Інституту картоплярства НААН очолює Н.В. Писаренко [20, с. 28].

Багаторічний досвід роботи з селекції картоплі на Поліській дослідній станції імені О.М. Засухіна, наявність цінного вихідного матеріалу, вказували на нові можливості створення упродовж 2011–2018 рр. сортів картоплі, які відповідали зростаючим вимогам виробництва: Анатан, Взірець, Вигода, Іванківська рання, Летана, Межирічка 11, Предслава, Радомисль, Сингаївка, Чарунка [21, с. 3]. Селекціонерами Поліської дослідної станції імені О.М. Засухіна створено 69 сортів картоплі різного господарського призначення, з них 51 занесено в національні реєстри сортів рослин України, Росії, республік Середньої Азії та Закавказзя. За результатами державного сортовипробування 13 сортів картоплі не мали переваг до сортів-стандартів і тому не були районовані, ще 8 сортів (Авангард, Альянс, Базалія, Барська біла, Володарка, Олександрит, Опілля, Сонцедар) у теперішній час проходять Державне сортовипробування. Зі всього сортименту сортів 50% складала сорти ранньостиглої групи [22, с. 8].

Отже, можна зробити висновок, що селекція картоплі на Поліській дослідній станції імені О.М. Засухіна має вікову історію, і на початок ХХ ст. повністю сформувалися передумови появи наукових засад щодо створення сортів картоплі нового покоління. Науковці і фахівці станції працюють над створенням високоврожайних та стійких сортів картоплі, розробляють і впроваджують продуктивні й ефективні технологічні процеси виробництва елітного насіння та екологічно безпечні і ресурсозберігаючі технології вирощування картоплі. Історія станції продовжується сьогодні в нових наукових пошуках її творчого і талановитого колективу, щоби збагачувалась і набирала сили земля наша.

Список використаних джерел та літератури

1. Радомысльская сельскохозяйственная опытная станция. *Полевые опыты 1916 г.* Радомысль, 1917. Вып. 3. С. 3.
2. Молоди́ко В. Щоб урожаїлась земля радомишльська. *Зоря Полісся*. 1999. 25 травня. С. 2.
3. Поліська крайова сільськогосподарська дослідна станція ім. О. М. Засухіна. *Порадник*. 1927. № 3–4. С. 4–6.
4. Теслюк П. С., Верменко Ю. Я., Купріянов В. П., Андрушко О. М. 125 років досліджень з картоплярства в Україні. Луцьк : АРТстудія, 2015. 154 с.
5. Кирієнко М. В. Оздоровлення насінної картоплі. *Сад та огород*. 1937. № 7. С. 24–27.
6. Бобкова Л. П. Картопля. Київ : Наукова думка, 1976. 147 с.
7. Українська картопля / П. С. Теслюк та ін. Київ : Риджи, 2016. 244 с.
8. Белова О. Д. Результаты наблюдений и полевых опытов по изучению стеблевой нематоды на картофеле. *Работы по нематодам сельскохозяйственных растений*. Москва : Сельхозгиз, 1939. С. 33–37.
9. Рожалін Л. В. Вплив живлення сорту картоплі на стійкість її проти кільцевої гнилі. *Праці Поліської дослідної станції*. Київ, 1936. Т. 6. С. 46–64.
10. Белова О. Д. Залозувата плямистість клубнів картоплі. *Українська зональна станція картоплярства*. Київ : Держсільгоспвидав, 1932. Вип. 48. 23 с.
11. Рожалін Л. В. Природа залізистої плямистості бульб картоплі. *Праці Поліської сільськогосподарської станції*. Київ, 1936. Т. 6. С. 67–76.
12. Островський М. Ф. Як одержати високі врожаї картоплі. Київ, 1957. С. 18–19.
13. Шевель Н. Х., Корнійчук М. С. Селекція і насінництво картоплі на Поліській дослідній станції ім. О.М. Засухіна. *Картопля, овочі і бащтанні культури*. Київ : Урожай, 1969. Вип. 9. С. 15–19.
14. Корнійчук М. С. Історія і короткі підсумки роботи Поліської дослідної станції ім. О.М. Засухіна. Підвищення врожайності сільськогосподарських культур на піщаних ґрунтах Полісся. *Збірник наукових праць Поліської дослідної станції ім. О.М. Засухіна*. Київ : Урожай, 1970. Т. 7. С. 3–11.
15. Корнійчук М. С. Результати дослідження хвороб картоплі. Підвищення врожайності сільськогосподарських культур на піщаних ґрунтах Полісся. *Збірник наукових праць Поліської дослідної станції ім. О. М. Засухіна*. Київ : Урожай, 1970. Т. 7. С. 98–104.
16. Сидорчук В. И. Обоснования мер борьбы с паршой обыкновенной и другими болезнями клубней картофеля в зоне Полесья УССР : автореферат дисс. ... канд. с.-х. наук : 06.01.11 – фитопатология и защита растений. Киев, 1981. 20 с.
17. Кучко А. А. Вчені-картоплярі України. *Картопля – другий хліб* : наук.-попул. альм. для селян. Київ, 1995. Вип. 2. 235 с.
18. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2001 рік (документ станом на 15.04.2001) / Міністерство аграрної політики

України, Державна служба з охорони прав на сорти рослин та Довідки Українського інституту експертизи сортів рослин. Київ, 2001.

19. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2016 р (документ станом на 05.05.2016). URL : www.fruit.org.ua/.../633-derzhavnij-reestr-sortiv-roslin-prida (дата звернення : 12.04.2019).

20. Інститут картоплярства : буклет / за ред. Т. М. Олійник. Немішаєве, 2018. 40 с.

21 Нові сорти картоплі селекції Поліського дослідного відділення ІК НААН / В. І. Сидорчук та ін. *Картоплярство України*. 2017. № 1–2 (42–43). С. 2–4.

22. Відбір селекційного матеріалу та створення сортів стійких проти звичайного та агресивних патотипів раку картоплі / В. І. Сидорчук та ін. *Картоплярство України*. 2018. № 1–2 (44–45). С. 2–10.

References

1. (1917). *Radomyśl'skaja sel'skohozjajstvennaja opyt'naja stancija* [Radomyśl agricultural experimental station]. *Polevye opyty 1916 g.* [Field experiments, 1916]. Radomyśl. 3. 3. [in Russian].

2. Molodyko, V. (1999). *Shchob urozhailas zemlia radomyshlska* [Skob harvest land radomishlska]. *Zorya Polissya*. 25 May. 2. [in Ukrainian].

3. (1927). *Poliska kraiova silskohospodarska doslidna stantsiia im. O. M. Zasukhina* [Polissya Regional Agricultural Research Station named after A. M. Zasukhin]. *Poradnyk* [Adviser]. 3–4. 4–6. [in Ukrainian].

4. Tesliuk, P. S., Vermenko, Yu. Ya., Kupriianov, V. P. and Andrushko, O. M. (2015). *125 rokiv doslidzhen z kartopliarstva v Ukraini* [125 years of potato research in Ukraine]. Lutsk : ART studio, 154. [in Ukrainian].

5. Kyriienko, M. V. (1937). *Ozdoorovlennia nasinnoi kartopli* [Improvement of seed potatoes]. *Sad ta ohorod* [Garden and vegetable garden]. Kyiv. 7, 24–27. [in Ukrainian].

6. Bobkova, L. P. (1976). *Kartoplia* [Potato]. Kyiv : Naukova dumka, 147. [in Ukrainian].

7. Tesliuk, P. S. et al. (2016). *Ukraincka kartoplia* [Ukrainian potatoes]. Kyiv. Rydzhy, 244. [in Ukrainian].

8. Belova, O. D. (1939). *Rezul'taty nabljudenij i polevyh opytov po izucheniju steblevoj nematody na kartofele* [Results of observations and field experiments on the study of stem nematodes on potatoes]. *Raboty po nematodam sel'skohozjajstvennyh rastenij* [Works on nematodes agricultural plants]. Moscow : Selhospiz, 33–37. [in Russian].

9. Rozhalin, L. V. (1936). *Vplyv zhyvlennia sortu kartopli na stiikist yii proty kiltsevoi hnyli* [Influence of potato varieties on its resistance to ring rot]. *Pratsi Poliskoi doslidnoi stantsii* [Works of the Polissya Research Station]. Kyiv. 6, 46–64. [in Ukrainian].

10. Bielova, O. D. (1932). *Zalozuvata pliamystist klubniv kartopli* [Clotted spotted potato tubers]. *Ukrainska zonalna stantsiia kartopliarstva* [Ukrainian Plant Potato Plant Zone]. Kyiv : State Salim Books, 48. 23. [in Ukrainian].

11. Rozhalin, L. V. (1936). *Pryroda zalizystoi pliamystosti bulb kartopli* [Pryroda zalizystoi expanded bulb kartopli]. *Pratsi Poliskoi silskohospodarskoi stantsii* [Proceedings of the Poles'ka Agricultural Station]. Kyiv. 6, 67–76. [in Ukrainian].

12. Ostrovskiy, M. F. (1957). *Yak oderzhaty vysoki vrozhai kartopli* [How to get high potato crops]. Kyiv. 18–19.[in Ukrainian].

13. Shevel, N. Kh. and Korniiichuk, M. S. (1969). *Selektsiia i nasinnytstvo kartopli na Poliskii doslidnii stantsii im. O. M. Zasukhina* [Selection and seed production of potatoes at Polissya experimental station named after O. M. Zasukhin]. *Kartoplia, ovochi i bashtanni kultury* [Potatoes, vegetables and melon cultures]. Kyiv : Urozhai, 9, 15–19. [in Ukrainian].

14. Korniiichuk, M. S. (1970). *Istoriia i korotki pidsumky roboty Poliskoi doslidnoi stantsii im. O. M. Zasukhina. Pidvyshchennia vrozhainosti silskohospodarskykh kultur na pishchanykh gruntakh Polissia* [History and short results of the work of the Polissky research station named after O. M. Zasukhin Increase of crop yields on sandy soils of Polissya]. *Zbirnyk naukovykh prats Poliskoi doslidnoi stantsii im. O. M. Zasukhina* [Collection of scientific works of Polissya research station named after O. M. Zasukhin]. Kyiv : Harvest, 7, 3–11. [in Ukrainian].

15. Korniiichuk, M. S. (1970). *Rezultaty doslidzhennia khvorob kartopli. Pidvyshchennia vrozhainosti silskohospodarskykh kultur na pishchanykh gruntakh Polissia* [Results of study of potato diseases. Increase of crop yields on sandy soils of Polissya]. *Zbirnyk naukovykh prats Poliskoi doslidnoi stantsii im. O. M. Zasukhina* [Collection of scientific works of Polissya research station named after A. M. Zasukhin]. Kyiv : Harvest, 7. 98–104. [in Ukrainian].

16. Sydorchuk, V. Y. (1981). *Obosnovanyia mer borby s parshoi obyknovennoi y druhymy bolezniamy klubnei kartofelia v zone Polesia USSR :avtoreferat dyss. ... kand. s.-kh. nauk : 06.01.11 – fitopatologija i zashhita rastenij.* [Rationale for measures to control parsnage of common and other diseases of potato tubers in the Polesye area of the USSR : dissertation author. ... of candidate of agricultural sciences : 06.01.11 – phytopathology and plant protection.]. Kiev, 20. [in Russian].

17. Kuchko, A. A. (1995). *Vcheni-kartopliari Ukrainy* [Scientists-potatoes of Ukraine]. *Kartoplia – druhyi khlib : nauk.-popul. alm. dlia selian* [Potatoes – the second bread : popular science almanac for peasants]. Kyiv. 2, 235. [in Ukrainian].

18. *Derzhasnyi reiestr sortiv roslyn, prydatnykh dlia poshyrennia v Ukraini na 2001 rik (dokument stanom na 15.04.2001)* [State register of plant varieties suitable for distribution in Ukraine for 2001 (document dated April 15, 2001)]. *Ministerstvo ahrarnoi polityky Ukrainy, Derzhavna sluzhba z okhorony prav na sorty roslyn ta Dovidky Ukrainskoho instytutu ekspertyzy sortiv roslyn* [Ministry of Agrarian Policy of Ukraine, State Service for the Protection of Plant Varieties Rights and Information

from the Ukrainian Institute of Plant Varieties Examination]. Kyiv. 2001. [in Ukrainian].

19. *Derzhavnyi reiestr sortiv roslyn, prydatnykh dlia poshyrennia v Ukraini na 2016 r. (dokument stanom na 05.05.2016)* [State register of plant varieties suitable for distribution in Ukraine in 2016 (document as of May 5, 2016)]. www.fruit.org.ua/.../633-derzhavnij-reestr-sortiv-roslin-prida (last accessed : 12.04.2019). [in Ukrainian].

20. Oliinyk, T. M. ed. (2018). *Instytut kartopliarstva : buklet* [Institute of Potatoes : booklet]. Nemishaive, 40. [in Ukrainian].

21. Sydoruk, V. I. et al. (2017). *Novi sorty kartopli selektsii Poliskoho doslidnoho vidilennia IK NAAN* [New varieties of potato selection from the Polissya Research Branch of the Institute of Potato Studies of the NAAS]. *Kartopliarstvo Ukrainy* [Potato growing in Ukraine]. Kyiv. 1–2 (42–43), 2–4. [in Ukrainian].

22. Sydoruk, V. I. et al. (2018). *Vidbir selektsiinoho materialu ta stvorennia sortiv stiikykh proty zvychainoho ta ahresyvnykh patotypiv raku kartopli* [Selection of breeding material and the creation of varieties resistant to common and aggressive potato cancer pathotypes]. *Kartopliarstvo Ukrainy* [Potato growing in Ukraine]. Kyiv. 1–2 (44–45), 2–10. [in Ukrainian].

Рецензент:

Коваленко Н.П., д.і.н., с.н.с.

Надійшла до редакції 30.05.2019 р.